
I. É r t e k e z é s e k.

1.

Az állati Magnetismus' nyomairól a' régiségben.

Higgyétek el nekem, már sokszor jöttem azon gondolatra, hogy volt valaha az emberiségnek olly időszaka, midőn a' tudománynak felavatottai mindent tudtak, a' mi Európának fiai közt mind ez ideig világosságra jött, és ezután világosságra fog jöni. Alig találtatott fel egykoron a' puska-por, a' könyvnyomtatás, a' Copernicusi Systéma, és Isten tudja, még mi? 's íme a' Régiség kurkászói mingyárt előállottak, 's a' találmány' dicsőségét századainktól elragadván, Chinának 's Indiának Régiségei 's Aegyptusnak omladéakai közt hagyták fényleni.

Igy történt ez az állati Magnetismussal is. Mihelyt ennek Resultatumi köz figyelmet érdemlettenek, azonnal a' Német-föld' emberei — a' Memphisi Papok, Oraculumok, Incubatiók, Sibyllák felől kezdének szólni; 's gyanításait tökéletes valóság helyett árulgatták.

Két magyarázatot birtunk ez ideig az Oraculumokról. Egyiket azt, a' mit az első keresztényen Atyák (a' Pythagoricusokkal és Platonicusokkal együtt) hittének: hogy azok Daemonoktól jöttek vala; másikat azt, a' mit Van Dalnak véleménye szerint Fontenelle hirdetett: hogy az egész alko'vány nem egyéb volt népet-

vakító játéknál ; 's most , íme , egy harmadikkal gazdagodtunk meg , mert a' Mesmer' tanítványi azt hiszik , 's a' Delphiben jövendőlggett Pythiára nézve erősítik is : hogy a' Papság mágnesi operációk által kényszerítette ki bizonyos személyekből a' , multba 's távolba és jövendőbe látó , tehetséget. E' szerint , ha másként kétséget nem szenved az , a' mi a' Somnambulismus jeleéseiről annyi sok tapasztalás után mondatik , az Oraculumok mind az ördögösség , mind a' népvakítás vádja alól egyszerre felszabadulnának , 's úgy tűnnének fel előttünk : mint az emberi sors hű vezérei.

Közönségesen tudva van , hogy az Apollon nagy hírű temploma Delphiben a' Kastali üreg felett épült , és hogy ezen üregből bizonyos gőz párologott fel. „A' jövendő , mond Origenes , az üreg nyílása felett ül , 's az onnan felemelkedő gőzt asszonyi keblében fogadja el , 's azzal eltelve zengi azon , a' mint vélik , isteni oraculumokat is”. Add hozzá Chrysostommal : hogy „az eltölt jövendő bomlott hajakkal dühösködött , 's szájából tajtékot hocsátva zengé az ihlésnek szavait (furoris verba)” ; 's mindent együtt birsch , a' mit az Apollon' papjai által gyakorlott Magnetismus mellett felhozni lehet : a' gőzt tudniillik és a' dühödést.

De az Orvosi Tudományt , mond Kluge , ki-rekesztőleg a' Papok birták , 's a' mágnesi állapotokat előbb csupán történetből , mint valamelly betegségnek (például : hysteriasisnak) követkeéseit , fedezhették fel ; később pedig a' betegek által figyelmetessé tétetvén , feltalálták a' módot , miként kelljen azokat mesterséggel is czélerányos élelem 's komoly készülétek 's különös füstölések 's bizonyos illetés és orvosságok által feltüntetni : 's a' dolog nagyobb hihetőségére Van Helmontot

hozza elő, ki a' Napellus gyökérnek csupán kószolása után úgy érzette, mintha gondolkozó ereje fejéből egyszerre mellyébe 's gyomrába szállott volna le; világosan 's tartósan vévén észre, hogy a' gyomorszáj környékében gondolkodik, még pedig sokkal mélyebben 's elevenebben mint egyébkor, 's ezen felemelkedett gondolkodó tehetség szokatlan kénynek érzelmeivel köttetett egybe.

Nincs okom a' miért Helmontnak előadásában kételkedjem; elhiszem azt is, hogy a' magnesi állapot feltűnésére nem kívántatik meg az illetés kirekesztőleg: de az Oraculumra nézve nem kell elfelejtenünk, mikép a' hagyomány szerint a' Kastali üregből felpárolgó szellem legelőször valamelly pásztortól fedeztetett fel, 's Delphineknél próbák után helyhez tették oda a' tripost 's építettek templomot; 's a' kezdet nem papi találmány vala; valamint az sem, hogy a' mi korunkig érkezett dátumok semmi egyebet a' prophétái lélek előhozására a' gőzön kívül nem említenek; a' szerint, ha felteszem is azt a' Napellusgyökér hasonlatosságaként munkálódottnak lennie, még sem jön ki egyéb egyes történetbeli felfedezésnél 's azon épült mechanikai ismeretnél, — ezen esetben épen úgy nem lehetne az Apollon papjaira magnetismusi tudományt ruházni, mint Helmont-ra nem a' nevezett tapasztalásért. Meg kell azt is gondolnunk, hogy görög eredetű görög oraculumról lévén szó, mi okon tulajdoníttatik a' pap-ságnak kirekesztőleg az orvosi tudomány? Azok, kik a' Helléneknél kirekesztőleg orvosoltak, az Asklepiadák voltak. A' hagyomány szerint maga Asklepius nem papoktól, hanem Centaurus Chirontól vette ismereteit, 's maradékira általplántálta azt egész Hippokratesig, kitől az idvességes tudomány közönségessé tétetett. Tudva van az is, hogy a' régi jósló Melampus is gyógyítga-

tott, 's hogy Pythagoras, Empedokles, Demokrit 's mások a' köz vélekedés szerint orvosi tudománnyal birtanak. Szóval, nincsen idő, mellyben a' hellén papok kirekesztőleg Orvosok vagy csak mint papok Orvosok is voltak volna egyszer'smind. Orestes és Alkmajon kértek az Oraculumtól gyógyító tanácsot. 'S kaptanak-e olly tanácsot, hogy az által orvosokra emlékeztessünk? Azok a' betegek, kik többek közt Ceresnek Aeginai templomát megkeresték, Pausaniás szerint nem nyertek egyebet, hanem hogy áldozat után a' templom mellétti forrásban jövendőjüket nézhették.

Azt mondjátok: ha Graeciában nem, de Aegyptusban igen is a' papoké volt az orvoslás tudománya; 's nincsen-e megírva, mikép Memphisben a' beteget a' Serapis' templomába szokták vinni, hol az papi illetés által, álomba merült, 's meggyógyúlt? Ugy van; 's ha ez szóról szóra így történt, ennek a' tudósításnak legtöbb hasonlatossága van a' Mesmeri manipulációval. De legelől is említenem kell, hogy véleményem szerint Memphisben Serapisnak templom nem épült. Azt mondja Polybius, hogy Serapis a' Propontis környékén tiszteltetett, 's onnan tanúlták el annak tiszteletét Sinopének lakóji, kiktől a' híres istenkép Alexandriába vitetett! Ptolemaeus Philadelphus volt az, kinek uralkodásában az történt, 's általa épült fel az Alexandriai híres Serapeon is, melly az újonnan érkezett istenséget 's később a' világ-szerte híres könyvtárt befogadta. Ezen idő előtt ismeretlen vala Serapis, 's ugyan azért Herodot sem szól arról. És ha más felől igaz lenne is az, hogy Serapis vagy Osirist vagy a' napot vagy a' Nilust vagy az Aegyptusi, és Argoszi Apis közül valamelyiket jelentette, még is a' régi poétának azon sora, mellyel a' napot így szollítja meg: Te Serapim Nilus, Memphis ve-

neratur Osirim, nyilván mutatja, miképen Serapis nem Memphisi istenség vala. Mindegy, ezt mondhatná valaki; csak-hogy az említett módu gyógyítás megtörtént. De, íme, egy nehézség! Jól jegyzi meg Kluge, hogy, ha a' papok a' magnetismus titkát birták, azt nem annyira gyógyításra, mint jövődő látás eszközlésére fogták használni. Azt teszem hozzá, hogy, ha volt pap-ság-e titok birtokában, bizonyosan az Aegyptusi nem maradott hátra: mert nem közönséges értelem-e az, melly a' hellén tudomány bölcsőjének Aegyptust állítja? Miért van hát, hogy épen Aegyptusban, épen Memphisben nem lelünk oraculumot, mellyre mágnesi ismereteket csak gyanítással is ruházni lehetne? Ki nem tudja, hogy a' Memphisi jósolat (*divinatio*) nem állott egyébből az Ápis ökör mozdulatinál? Két osztály épült: egyik a' jó 's másik a' bal sorsé; 's a' szerént a' mint a' bovinum numen vagy egyik vagy másik felé indult, a' jó vagy bal szerencsét némán jelentette. Történt az is, hogy a' Tanácskérő enni-valót nyujtott a' szarvas numennek; 's a' mint vagy evett abból vagy nem, úgy kellett a' jövődőt sejdítenie. Mondjátok meg, ha, a' legmerészebb Hypothesis alkató is, tudna-e itt legkissebb környűlményt felfoghatni, mellynél fogva valami Mesmerismushoz hasonlót kereshessen? Azon gyermekekre kellene talán emlékeznünk, kik Strabo szerint az Ápis előtt jártanak, 's ihlést kapván magok is, jövődőt zengettek. De miért, hogy ezen így zengett jövődő nem vala fontos? nem, mint az Ápis saját mozdulati? Miért, hogy az itteni oraculum soha sem érte fel a' görög országiaknak hírét?

Azt is lehetne mondani, hogy, ha a' papok magnetismus által gyógyítottak, úgy minden titkaik közt ez vala az, melly avatatlan szemeknek

leginkább kitétetett; mert a' betegek, legalább míg álomba nem merültek, tudták, mi történ velek. Ha tehát azon hellén bölcsek, kik Aegyptust meglátogatták, valaminek tudására jutottak, ennek tudására legbizonyosabban eljuthattak volna. De sem Pythagoras és Demokrit, sem Plato és Eudoxus nem láttattak valami hasonlót érteni; 's a' maradék, melly Pythagorasnak és Demokritnak annyi sok csudálatos dolgokat tulajdonított, semmi e' félet rólok nem hagyott emlékezetben.

E' szerént igen könnyen megtörténhetik, hogy a' Memphisi Mesmerismus alatt legfőlebb is csak annyi fekszik, mint a' Plautusi versben: *Quid si ego illum tractim tangam; ut dormiat?* Mert, a' mi a' hieroglyphák között magnetizáló helyhezetben ülő alakokat illeti, azokat hasznosb leszen magyarázat nélkül hagynotok. Hagytak ők, Aegyptusnak fiai, emléket a' késő századoknak; de értelmet nem.

Azt mondjátok, hogy ha ez mind így van is, de a' Kastali gőz erejét még sem lehet elperleni; mivel azt a' lelkesülés 's a' gyakorta okozott rázkódások és dühödések kétségen kívül valóvá tesszik: 's Plutarchussal bizonyítjátok, hogy azon rázkódások és dühödések nem tettezte valának; mert egy bizonyos esetben egy bizonyos papné illy rázkódások közt halálíg gyötörtetett. Szerencsére, csak egyszer történt a' példa. De ki nem tudja, hogy a' tettetett hánykódások változhatnak valóságosokká? Az a' leány, ki a' forgó tánczot akarátja ellen is kénytelen volt folytatni, 's azon ember, ki a' halottat játszani akarván úgy elmeredt, hogy segédeszközök nélkül többé fel nem kelhete — nem bizonyítják-e ezek, melly következéseket vonhat maga után az erőltetés? Szükség-e említenem, hogy a' játékszínnek nagy Mesterei a' tettetett indulatokba legtöbbsnyire való-

sággal is általmennek? Nem olvastátok-e Barónról, a' Cinna bizonyos sorait mondván, miként lepte el szemeit a' vér, 's hajszájai mint borzadtak fel? Csudálatos-e, ha valamelly elgyengített, 's könnyen ingerelhető asszonyi alkotvány a' mesterséges rázódásból valóságos convulsiókba ment által, 's azoknak áldozatja lett? 'S ha ezen történet valamelly Julia' rolláját játszó Művésznén tapasztaltatott volna, még akkor is megmagyarázhatatlan volna-e? Minden tudja, hogy az illy convulsiók nem csak minden oraculumi és magányos jóslóknak, de sokszor az isteni tisztelet tartóknak is szorosan rollájokhoz tartozott. Virgilnek sorai, melyekhez a' dühödő Sibyllát állítja előnkbe, közönséges rajzolat helyett szolgálhatnak: *cui talia fanti ante fores subito non vultus, non color unus, non comtae mansere comae, sed pectus anhelum, et rabie fera corda tument: majorque videri, nec mortale sonans: afflata est numine quando jam propiore Dei.* Ezen versek következésében nevezetes az, hogy mihelyt a' Sibylla kizenghette a' jövőndőt, a' dühödés azonnal, mintegy parancsolatra, megszűnik: eszünkbe juthatnak itten a' Bacchák, és a' Phrygiai istenné papjai 's mások, kik táncz 's nyargalás 's bódító muzsika 's több illyenek által egész a' dühösködésig tüzeltettek. Egyéberánt akarhol, a' régi pogányoknál, tűnnek az e' félék szemeinkbe, nem szükség sem többet sem kevesebbet gondolnunk, hanem hogy ezek ő nálók épen úgy, mint nálunk a' belső elragadtatás 's csendes áhítatosság 's lélek-elborulás, az istenség felé emelkedésnek jelei voltak. Megengedem néktek, hogy a' göznek csak ugyan volt valami ereje, kivált ha ez eléggé löv mértékben 's elég sűrűséggel löködött a' tripos felé. A' kö-

zönséges füst, vagy akarmi más párolgás is, nem bir-e bódító erővel? A' szóban forgó párák ártalmas, méreggel elegy substantiákat foglalhattak magokban, mellyek a' szerént, a' mint többé vagy kevesebbé bőven emelkedtek, a' felettek ülő szüzet vagy rázkódásokba vagy csak hevületbe hozhatták. A' kérdés csak az: Hol van annak nyoma, hogy a' gőz hasonlíthatott erejével a' Napellus gyökérhez, vagy a' Mesmeri álmot hozó eszközökhöz? Azt minden megfogja vallani, hogy a' csupa rázkódásokból azt kibizonyítani nem lehet.

Nincs, úgy vélem, egyéb mód, hanem azt kellene megmutatni, hogy a' Pythiát a' gőz épen úgy csalhatatlan oraculumokra segítette: mint a' köz tudomány szerént a' Mesmer, Puysegur, Wienholt, Schelling's másoknak Somnambulójik a' magnetizálás által csalhatatlan jóslatokra segítettek. És íme ezen a' ponton szenved a' görög nép mesmeri tudománya hajótörést.

Nem szükség, hogy benneteket Craesusra és Pyrrhusra vissza igazítsalak, vagy épen a' Lucian gonosz tréfájit hozzam emlékezetbe: különben is tudjátok, hogy Pythia vagy kétértelmű és homályos jövőndöket adott, vagy épen meghagyta magát vesztegetni, 's a' vesztegetőnek célja szerént zengé a' dühödésnek (?) szavait. 'S nem panaszkodott-e Demosthén, hogy az oraculum philippizál? Azt mondjátok: gonoszság történhetett a' nélkül, hogy az által a' jósló tehetség szenvedjen. De hol van tehát egyetlen egy oraculum, mellyet a' somnambulismushoz hasonló állapotból kénytelenek volnánk magyarázni? Visszaküldötök-e bennünket a' mesés korba, midőn az Oedipus apja's mások betelyesedendő szavakat nyertenek? Mert az ujabb időkben az

ilyenek helyett inkább olly példákat fogunk találni: mint az Agesipolisé, ki ugyan azon tárgyról egymás után két különböző oraculumokat kért meg, 's két különböző utasítást vőn. Jusson eszünkbe, hogy az oraculum papjai Delphiben és mindenütt, nem elégedvén meg a' Pythia leendő ihléseivel, elébb az áldozati beleket szorgalmatosan tekintgették; hogy vers-szerzőket tartottak magok körül... 's több e'félék, mellyekből nyilván van, mikép a' jövendő szüz mindég kitanúlt leczkével ment a' triposhoz, 's a' barlangfeletti jelenés nem vala egyéb a' játék utolsó felvonásánál. Ha egy tekintetet vetünk azon egyes oraculumokra, mellyeket a' historia számunkra megtartott, nem lehet másképen ítélni felőlek, mint Ciceró ítélte a' Sibylla verseiről: hogy azok inkább mesterséget és tudományt mint a' jóslással együtt járó megindulást, inkább figyelmet mint dühödést árultanak el. Könnyű azt kitalálni, hogy az illy alkotványokat hajdan a' babonás együgyűség tette szentekké, későbbben pedig a' politika tartotta fenn becseket. A' Lykurgusoknak, Themistokleseknak 's Philepeknak épen úgy szükség volt az oraculumokra: mint a' Római politikának a' Capitóliumi csirkékre. Kinek jött azért valaha fejébe az a' gondolat, hogy az Auguri Collegiumban természeti erőkön fundált titkokat sejdítgessen? A' politikának nem volt szüksége egymással ellenkező istenségekre. Innen van, hogy a' Xerxes' nagy hírű expeditiója oltá az oraculumok hiteleket elvesztették, bár a' papság még virágzatban élt. Plutarch az oraculumok' fogyatkozásáról írt könyvben annak bizonyosságára, hogy azok valaha nagy hitelben voltak, nem hoz fel a' Xerxesi kornál újabb példákat; 's azon kor oltá nagy hírben lévő oraculumot a' Delphiben lakó papokén kívül nem lelünk. Míg eléggé együ-

gyűek voltak az emberek Homer verse szerint „a' cser' lombjairól Zevsznek hallgatni tanácsát”, addig nem vették észre, hogy a' cserfát mozgató szél miatt egymáshoz verődő ércznek zengése nem lehet istentől jövő hang. De a' világosodó időkben nem csak Aristoteles tudta annak hijában valóságát, kiről Suidas azt mondja, hogy az egész alkotványt nevetségesnek tartotta; hanem tudta maga a' köznép is: mint mutatja a' Dodonai érczről való példabeszéd, a e s d o d o n a e u m, melly a' csekélységeken felakadó emberre alkalmaztatott.

Szóllanunk kell más szokásokat követett oraculumokról is. Ha valaki Oropusba ment, Amphiarausnak templomában kérdeni tanácsot, Plutarch és Philostrat szerint legelőször is böjtre szoríttatott. Egy nap hús, három nap bor nélkül élén, midőn végre barmait megáldozta, a' templomnak legtitkosb rejtekébe vezettetett, hol az áldozatnak leterített bőrére fekügyék, 's alvásában, melly ötet ilyenkor meglependő vala, álmom gyanánt tűnjön elébe a' Jövendő. Kinderling az illy jövendőlő álmokat a' magnesi somnambulismushoz hasonlította. De, úgy vélem, nehéz volna megmutatni, ha az ilyen esetekben történt-e egyéb a' phantasia felhevítésénél? Jól tudta a' papság, hogy a' felhevült képzeletnek nincs semmi lehetetlen, azért mindent elkövetett a' mi által a' hiszelékeny embernek fejét egészen elbódíthassa. Azt beszéli Pausaniás, hogy Trophonius' barlangja előtt a' Tanácskérdőnek napokig kellett először a' jó Geniusnak szentelt Rápolnában böjt, mosódás 's áldozatok által tisztulni. A' megkérdezés éjjelén még egy áldozatot vala szükség Agamédesnek nyújtani, azután a' Lethe és Mnemosyne nevű forrásokból inni, míg végre, különös ruhákban öltözve a' setét barlangba hur-

czoltatott. Mit nem láthatott ilyenkor a' vak együgyűség, 's mit nem hallhatott? Csuda-e, ha az Oropusi rejtekben is a' czeremóniák, böjt, innepi csend, az éjnek borzasztó setétsége, a' templom, ... azt cselekedték, hogy a' félálomban és félébren képzeleti hánykódásokban fekvő ember rendkívül való dolgokat lásson és halljon? multa modis simulacra videt volitantia miris, et varias audit voces, fruiturque deorum colloquio, atque imis Acheronta affatur avernis. Azt hiszem, nem vagyunk kénytelenek gyanításokkal kínozni magunkat, ha ezeken kívül nem volt-e valami papi titok, melly által valami különös affectiók okoztattak? Világos, hogy az ilyen jövődöt váró álmok a' somnambulismussal nem lehettek egyformák; mivel a' Somnambul mindent a' mi vele ezen állapotban történik, felébredésekor elfelejt: az oraculum kérdezője pedig épen azért feküdt le, hogy leendő álmát jól emlékezetébe vehesse. Egyébaránt nagyon természetes, ha az ilyen templomi álmok a' rendes álmoktól sokszor különböztenek. A' rendes álomból felébredő ember jól tudja, hogy a' mit alvásában látott nem vala egyéb képzeletének játékánál: de a' templomi alvóval megtörténhetett, hogy magát valóságos istenségeket látni 's valóságos szózatokat hallani gondolta. Ki az, a' ki az ilyeneket a' hit és hevülő phantasia öszveszövéből meg ne tudná magának fejteni? Illy csalatások történnek gyakran minden készültek nélkül is. Mert, hogy egyedül a' Régiség tartományaiban maradjunk: hányan nem voltak a' Rómaiak 's más akkori népek közt, kik Daemonokkal feküdni hitték magokat? Az illy Daemonok Incubus vagy a' nemi különbség szerint Succubus nevet viseltek; 's a' vélekedés, hogy a' Sylvanusok és Faunusok 's

a', Gallusoktól úgy nevezett, Dusiusok az Incubus szerepét valósággal játszani szokták, olly közönséges 's olly gyakori tapasztalás után erősített vala: hogy Augustinus szemtelenségnek tartotta volna kételkedni. Fogunk-e tehát ezután is mágnesi állapotokról gondolkozni, ha a' Templomban-aluvó álmokat látott, 's azokat valóságnak tartotta? Virgil is olly álmra küldi egyik Herósát Albunéának berkébe. De verseiben az alváson kívül még az a' környülmény is előjön, mellynél fogva a' berkekben zúgó forrás gonosz gőzöket bocsátott ki magából: *lucosque sub alta consulit Albunea, nemorum quae maxima sacro fonte sonat, saevamque exhalat opaca mephitim.* Nem fogtok-e ezen kegyetlen párolgásról is a' Kastali üregre 's a' Van Helmont tapasztalására vissza emlékezni? De ha igaz az, a' mit Cluverius mond, 's azon ket név *Albunea* és *Albula* ugyan azon egy folyót jelentik: úgy nyilván van, mikép a' Virgili kitétel nem jelent egyebet, hanem hogy a' szent forrás kénköves részecskékkal bővelkedett, Martialisnak ama verse szerint: *canaque sulfureis Albula fumata aquis.*

Nincs könnyebb, mint gyanításokat hypothesisekké, hypothesiseket principiumokká formálni: de az illyeneket illette *Bacon cerebella hominum és potentes nugae* nevezettel. Ha tudjuk azt, hogy mágnesi állapotot bizonyos itallal is lehet szerezni; ha tudjuk ismét, hogy a' vízzel történt jövendülésnek, Hydromantianak, nemei közt is fordulnak elő esetek, mellyekben a' jövendülő bizonyos időben és bizonyos czeremóniák közt bizonyos vízből ivott: nem lehet-e legottan a' magnetismus történeteit újabb töredékekkel gazdagítanunk? Jamblichus Colophonban egy földalatti forrásról emlé-

emlékezik, mellyből a' pap meghatározott éjjeleken szokásban lévő czeremoniák közt ivott, 's láthatatlanná lévén, oraculumot zengett. Ugyan ő a' Branchidesi jóslóról azt mondja, hogy az vagy tengelyen ülven, vagy valamelly istenajándékozta pálczát tartván kezében, vagy vízbe mártván lábait, vagy épen a' vizet szörbölvén, szokott ihléssel eltelni. De nem bizonyos-e, hogy a' Régiség istenségeknak lenni hitte a' folyókat? A' vizet szörbölni tehát annyit tett, mint az istenséget saját keblébe venni, hogy így a' lelkesedésnek 's dühödésnek látszó oka legyen. Ehhez hasonló oka lehetett a' vízbe mártásnak is; valamint azon feredésnek, mellyet Justinus Martyr a' Cumai Sibylláról mond, hogy minden jövendülés előtt a' hagyomány szerint véghez szokott vinni. De ha az ilyeneket tekintetbe lehetne vennünk, úgy a' Magnetismus' régi történeteiről quartantokat fog-nánk írhatni, mellyekből kétségkívül ki nem maradna az, a' mit, juteszembe, valaha Beyernél a' Seldenus Syrus' isteneihez írt toldalékban olvastam. Mert ő a' Gnostákról beszélvén, azt említi, hogy közülök némelleyek bizonyos madarat öltek meg, 's annak csontjait rágván, a' földre rohantak, 's oraculum hangzott belőlök. Ha az ember ujaiban, plántában és gözben lehet valamelly meghatározott erőt kifejtő egyforma tehetség, miért nem a' madárcsontokban is?

Hagyjuk ezeket, 's emlékezzünk azon közönséges igazságra, mellynél fogva az emberi nép nagy massájának, régen mint most, legelső gyarlóságai közé tartozott a' jövendő tudása után sóvárgás. Hány embert nem láthattok mindenütt és mindég, kit remény és kívánság annyira hatalom alatt tartanak, hogy inkább akar tudva megcsalattatni, mint a' sors változhatatlan kimenetelét békében elvárni. Csuda-e, ha az Oraculumok,

Daemonok és Mesmerismus nélkül is, csupán csalásnak és csalatásnak principiumin fennállhattak, mikor minden mesterséges intézetek nélkül is annyi sok Pythonok és Pythonissák nyertek hitelt? Elhiszem én azt, hogy voltak az ilyenek közt hypochondriás és hysterikás személyek, kiknél a' jövődönnek sejdítése úgy állott elő, mint a' betegség természetes resultatuma; de ha eszünkbe jut, mikép a' Pythonok legtöbbszer *engastrimythusok*nak, hasból beszélőknek nevezettek: világos lesz, hogy mesterségeknek legnagyobb titka nem egyéb volt azon különös tehetségnél, mellyel a' mi napjainkban Alexander, 's több évek előtt Bárá Mengen 's mások gyönyörűséggel elegy bámúlást okoztanak. Az együgyűség ezeknek belső részeikben Daemont vélt laknia; 's Eurikles, legelső ki Athenában illy dologért elhíresedett, úgy szintén követője is, a' csudáltatás és nyerekedés miatt nem siettek ezen halvéleményt felvilágosítani.

Régen mint ma voltak világos elmék és erős lelkek, de ma mint régen vagynak a' babonának kisebb vagy nagyobb mértékével kikészült fejek: a' jövőkurkászásnak azon sok apróbb nemei közül, mellyeket a' régi gyarlók üztenek, keveset nevezhetnél, hogy több vagy kevesebb változással ma is fenn nem állana. Nem czélom a' nép sepredékének mesterségeit említenem; elhallgatom a' legújabb kornak ismeretes prophetáját is: de ha a' nem régen múlt századokra visszanezünk, 's a' Junianus Majusokat, a' Theophrastus Paracelsusokat, 's az astrológiának hitelét gondolóra vesszük: kellene-e csudálkoznunk, ha a' régiségnek oraculumi a' világosodott időkben is, 's a' politika befolyása nélkül is, virágzottak volna? És ne mondjátok, hogy Philosophok is voltak, kik azokban hittének. Mert homman tudjátok azt, ha a' philo-

sophia megmenthet-e minden lehetséges gyarlóságoktól? Nem jutnak-e eszetekbe Hermolaus Barbarus és Georgius Placentinus, kik a' Lecanomanantiának, tálvízből-jövendölésnek, parányi mesterségéhez folyamodtak, kívánván az Aristotelesi Entelèchiának értelméhez férkezni? 'S nincsenek-e százak mind a' régi mind a' mai Bölcseségkedvelők között, kik tudománnyal és világosodással ezeken alól állanak?

Mondjuk tehát, hogy minekutánna az oraculum alkotványokból semmi olly következés nem tűnt fel, a' mit az emberi könnyenhivésből 's a' papságnak és politikának egyetértő játékaiból ki nem magyarázhatnánk: nem szükség valamint Daemonokhoz, úgy titkosan munkálódó természeti erőkhez is folyamodnunk; annyival inkább, mivel a' historia semmit sem tartott meg, a' minél fogva azt valami hihetőséggel tehetnök.

A' régi historia külföldben is el van gyanításon épült foldozgatásokkal terhelve: egy ollyan kép, mellyről az idő hosszúsága miatt az eredeti színek nagy részben elkoptanak. Mi nem tűrhettük el a' homályt, és saját ecsetünkkel világosítottuk fel azt. 'S így történe meg, hogy igen sokszor a' régi halavány helyébe pirosat, 's a' régi fejer helyett feketét mázoltunk.

Cselkővi.